

TANTÁRGYI TEMATIKA

Fordításelmélet II.: az egyenértékűség problémája ea.

Tárgyfelelős: Prof. Dr. Kappanyos András	
Javasolt félév: tavasz	Előfeltétel: nincs
Óraszám/hét: 2	Számonkérés módja (a/gy/k/b): kollokvium (A teljesítés követelményeit lásd alább a <i>Félévközi számonkérés módja és értékelése</i> pontnál.)
Kreditpont: 6	
Tantárgyi egység feladata és célja: Az Irodalomtudományi Doktori Iskola kulturális fordítástudományi programjában az első négy félévet végigkíséri a Fordításelmélet tantárgycsoport. A második félév a fordítás Cicero és Szent Jeromos óta alapvetőnek tekintett kérdésével, az egyenértékűséggel (ekvivalencia) foglalkozik. A tárgyalás a kérdés történetének bemutatásával kezdődik, majd az ekvivalenciára törekvő fordítói stratégiák bemutatása következik a Schleiermacher által lefektetett alapokra támaszkodva. Ezután a fordítás céljára, kultúrában elfoglalt helyére vonatkozó, illetve ismeretelméleti megragadását célzó elméleti rendszerek ismertetése következik (skopos-elmélet, többesrendszer-elmélet, deskriptív relativizmus és indeterminizmus). Kiemelt hangsúlyt kap Eugene Nida ekvivalenciaelmélete és Lawrence Venutinak a fordító „láthatatlanságáról” szóló fejtegetése, továbbá a fordításműveletek sajátos asszimetriája, a centrális és perifériális kultúrák eltérő stratégiái. A lehetetlen ekvivalencia – azaz a fordíthatatlan helyek – különféle formáinak tárgyalása szintén a félév feladata. Az elméleti előadásokat gyakorlati, elemző órák egészítik ki.	
Tantárgyi egység tematikus leírása 14 heti bontásban: 1. Bevezetés 2. Az ekvivalencia kérdése a korai fordításelméletekben 3. Domesztikálás és elidegenítés a fordításban 4. A skopos-elmélet 5. A többesrendszer-elmélet 6. Deskriptív relativizmus és indeterminizmus 7. Nida dinamikus ekvivalencia-elmélete 8. Venuti és a fordító „láthatatlansága” 9. „Nagy” és „kis” kultúrák 10. Fordíthatatlan helyek: paronómaziák 11. Fordíthatatlan helyek: lacunák és konnotációs „csapdák” 12. Fordításelemző gyakorlatok 13. Fordításelemző gyakorlatok 14. Összegzés	
Félévközi számonkérés módja és értékelése (prezentáció, zárthelyi dolgozat, szemináriumi dolgozat beadása stb.): A félévközi számonkérés módját és értékelését a félév kezdetekor a tantárgyi egység oktatója határozza meg.	
Gyakorlati jegy/kollokvium teljesítésének módja és értékelése (félévközi teljesítmény aránya a beszámításnál, pontthátrók stb.): K A kód jelentése: A = a tantárgy aláírással zárul, amelyben kétfokozatú az értékelés (nem megfelelt, megfelelt). A hallgató legfeljebb az óraszám 30%-át mulaszthatja el következmények nélkül, az ezt meghaladó mértékű hiányzás – kivéve az igazolt betegség miatti hiányzást – esetén az aláírás nem szerzhető meg. Az igazolt hiányzás pótlási feltételeit az oktató ismerteti. Az aláírás feltétele, hogy az oktató által a félév során támogatott prezentációs és beadási kötelezettségeknek a hallgató maradéktalanul eleget tegyen. K = a tantárgy kollokviummal zárul, amelyben ötfokozatú az értékelés (1–5). Az előadások óraszámának legalább 60%-án kötelező a hallgató részvétele, amit jelenléti ívre vezetett aláírásával igazol. Az ennél többet mulasztó hallgató nem kaphat aláírást és nem vizsgázhat. Az előadáshoz évközi zárthelyi dolgozat(ok) társulhat(nak), legfeljebb akkora számban, mint a tantárgyi egység kreditpontszáma. Amennyiben az előadáshoz zárthelyi dolgozat(ok) társul(nak), annak/azoknak az eredménye legalább 30%, legfeljebb 40%-os súllyal esik latba a záró osztályzatban. A zárthelyi dolgozat(ok)ról az oktató a tárgy félévi meghirdetésekor a Neptun rendszerben ad tájékoztatást. A szakmai követelményekhez képest a hallgatónak minden zárthelyi dolgozatában és a kollokviumon is legalább 50%-os felkészültséget kell igazolnia ahhoz, hogy az elégséges (2) osztályzatot megszerezze. SZ = a tantárgy gyakorlati jeggyel zárul, amelyben ötfokozatú az értékelés (1–5). A hallgató legfeljebb a szemináriumi óraszám 30%-át mulaszthatja el következmények nélkül, az ezt meghaladó mértékű hiányzás – kivéve az igazolt betegség miatti hiányzást – esetén az aláírás és a gyakorlati jegy nem szerzhető meg. Az igazolt hiányzás pótlási feltételeit az oktató ismerteti. Az aláírás feltétele, hogy az oktató által a félév során támogatott prezentációs és beadási kötelezettségeknek a hallgató maradéktalanul eleget tegyen. A szemináriumhoz évközi zárthelyi dolgozat(ok) társulhat(nak), annak/azoknak az eredménye legalább 30%, legfeljebb 40%-os súllyal esik latba a záró osztályzatban. A zárthelyi dolgozat(ok)ról az oktató a tárgy félévi meghirdetésekor a Neptun rendszerben ad tájékoztatást. A szakmai követelményekhez képest a hallgatónak minden zárthelyi dolgozatában és a beadott szemináriumi dolgozatában is legalább 50%-os felkészültséget kell igazolnia ahhoz, hogy az elégséges (2) osztályzatot megszerezze.	

Kötelező irodalom a tantárgyi egység egészéhez vagy 14 heti tematikus leírásának megfelelő beosztásban:

2. Az ekvivalencia kérdése a korai fordításelméletekben

SZENT JEROMOS, „Levél Pammachiushoz a fordításról”, ford. ADAMIK Tamás, in *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. század végéig* szerk. JÓZAN Ildikó, JENEY Éva és HAJDU Péter, 7–20 (Budapest: Balassi Kiadó, 2007)

3. Domesztikálás és elidegenítés a fordításban

KAPPANYOS András, *Bajuszbögre, lefordítatlan: műfordítás, adaptáció, kulturális transzfer* (Budapest, Balassi Kiadó, 2015), 85–110.

Friedrich SCHLEIERMACHER, „A fordítás különféle módszereiről”, ford. DÖMÖTÖR Edit, in JÓZAN–JENEY–HAJDU szerk. *Kettős megvilágítás...*, 119–149.

4. A skopos-elmélet

Hans J. VERMEER, „Skopos and Comision in Translational action”, transl. Andrew CHESTERMAN, in *The Translation Studies Reader*, ed. Lawrence VENUTI, 233–249 (London–New York: Routledge, 2000)

5. A többesrendszer-elmélet

Itamar EVEN-ZOHAR, „Az »irodalmi rendszer«”, Ford. AMBRUS Judit, *Helikon* 41, 4. sz. (1995): 451–467.

Itamar EVEN-ZOHAR, „A fordítás helye az irodalmi (több)rendszer elméletében”, ford. JANOVICS Enikő Mária, JÓZAN–JENEY–HAJDU szerk. *Kettős megvilágítás...*, 209–218.

6. Deskriptív relativizmus és indeterminizmus

Kevin WINDLE and Anthony PYM, „European Thinking on Secular Translation” in *The Oxford Handbook of Translation Studies*, ed. by Kirsten MALMKJÆR and Kevin WINDLE 7–22 (Oxford: Oxford University Press, 2011)

Antoine BERMAN, „Egy módszer vázlata”, JÓZAN–JENEY–HAJDU szerk. *Kettős megvilágítás...*, 338–361.

7. Nida dinamikus ekvivalencia-elmélete

Eugen NIDA, „Principles of correspondance” in Eugene NIDA, *Toward a Science of Translating* 156–171 (Leiden, E. J. Brill, 1964)

8. Venuti és a fordító „láthatatlansága”

Lawrence VENUTI, „Introduction: Conditions of Possibility” in Lawrence VENUTI, *The Translator’s Invisibility, A History of Translation* viii–xix (London–New York: Routledge, 1995)

9. „Nagy” és „kis” kultúrák

KAPPANYOS András, *Túl a sövényen* (Budapest, ELKH Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2021), 43–56.

KAPPANYOS András, „A recepció és a receptorok: Mit vár tőlünk a világirodalom?” *Híd* 87, 1–2. sz (2023): 12–20.

10. Fordíthatatlan helyek: paronómaziák

KAPPANYOS, *Bajuszbögre...* 143–156.

J. C. CATFORD, *A linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics* 93–103 (Oxford: Oxford University Press, 1965)

11. Fordíthatatlan helyek: lacunák és konnotációs „csapdák”

KAPPANYOS, *Bajuszbögre...* 156–173.

Alapvető szöveggyűjtemények:

BART István és RÁKOS Sándor szerk., *A műfordítás ma* (Budapest: Gondolat, 1981)

BART István és KLAUDY Kinga szerk., *A fordítás tudománya* (Budapest, Tankönyvkiadó, 1986)

JÓZAN Ildikó szerk., *A műfordítás elveiről: Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény* (Budapest: Balassi Kiadó, 2008)

JÓZAN Ildikó, JENEY Éva és HAJDU Péter szerk., *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. század végéig* (Budapest: Balassi Kiadó, 2007)